

YAYINCININ SÜRELİ YAYINA KATKISI

(INDEX MEDICUS'U HEDEFLEYEN DERGİLER İÇİN BİR DEĞERLENDİRME)

Hasan MAY,

Ekin Tıbbi Yayıncılık

Birkaç yıldır ülkemizdeki süreli tıp yayıncılığında önemli gelişmeler yaşanıyor. Bu yayıncılığın içinde olan kurumlar, bilim insanları, editörler, hakemlik görevi üstlenenler, yayıncılar ulusal dergilerimizi sorgulamaya başladı. Şimdiye kadar hiçbir dönemde tıbbi dergi yayıncılığı üzerine bu derece yoğun tartışma ortamı yaşanmamıştır.

Bu eleştiri ortamının oluşmasında iki faktörün birinci derecede rol oynadığı söylenebilir: Yurtdışındaki dergilerde yayınlanan yazılarımızın, beş-altı yıl öncesine göre çok büyük sayılara ulaşması, ulusal dergilerimizi zor durumda bırakmıştır. Yurtdışı dergiler “saygınlık” la anılırken, ulusal dergilerimizin daha geri bir konuma itildiğini görüyoruz.

Süreli tıp yayıncılığı üzerine tartışmaları tetikleyen bir diğer neden, ülkemizde yayınlanan bazı dergilerin, geleneksel yayıncılık sınırları dışına çıkarak yurtdışında, özellikle Index Medicus tarafından kabul görmeleridir. Index Medicus, ulusal dergilerimiz açısından yıllardır ulaşılması zor bir hedef olarak değerlendirilmekteydi. 1964 yılından beri ülkemizi Index Medicus'ta temsil etmekte olan “The Turkish Journal of Pediatrics” dergisi bir tarafa bırakılırsa, 90'lı yıllara kadar Index Medicus'a alınan az sayıda dergimiz kalıcı olarak bu dizin sistemine yerleşemeyerek, kısa dönemlerden sonra dizin dışında kalmaya başlamıştır. 2000 yılında Index Medicus'ta yalnızca bir dergimizin yer aldığını görüyoruz. Oysa, 2001 ve 2002 yılları ile birlikte Index Medicus'ta dizinlenen dergi sayısı beşe yükselmiştir. Bir ölçüde “uluslararası standart” olarak da değerlendirilen, bazı “dergilerimizin Index Medicus tarafından kabulü” tıbbi dergi yayıncılığında güçlü bir etki yaratmış; Index Medicus'un gerçekleştirilebilir bir hedef olarak düşünülmesini sağlamıştır.

YAYINCI GÖZÜYLE ÜLKEMİZDEKİ SÜRELİ YAYINLAR

Ekin Tıbbi Yayıncılık olarak yürüttüğümüz yayın faaliyeti içinde yalnızca süreli tıbbi dergiler yer almaktadır. Dergi yayıncılığına 1996 yılında başladık. Yayınını üstlendiğimiz iki dergi şu anda Index Medicus tarafından dizinlenmektedir. Bu sayının 2003 yılı içinde üçe çıkacağını umuyoruz.

Kuruluş olarak hedefimiz, yurtdışındaki yayınevlerine benzer bir şekilde, yayınlanmasına katkı sağladığımız dergilerle her alanda mümkün olduğu kadar bütünleşmektir. Bu yüzden, çalışma alanımız, derginin son aşamasında yürütülmesi gereken dizgi, düzeltme, baskı, vb. teknik işlerle sınırlı değildir.

Yayıncılığa başladığımızdan itibaren, tıbbi dergi yayıncılığında her bir dergi için kendimize hedefler belirledik. Bu hedeflerin ortak yanı, yayınını üstlendiğimiz her derginin ulusal çapta nitelikli hale getirilmesidir. Şu anda, yayıncılığını sürdürmekte olduğumuz yedi adet derginin beşi Türk Tıp Dizini'nde yer almaktadır. Yılda iki sayı yayınlanan bir dergimiz, ULAKBİM şartlarını yerine getiremediği için (yılda 3 sayı yayınlanma) dizine alınmamıştır. Bir dergi ise yayın yaşamına yeni başlamıştır. Dergilerin ulusal düzeyde belirli bir niteliğe yükseltilmesi sağlandıktan sonra, bunlar arasında yurtdışına tanıtılabilecek ağırlığı olan dergilerin Index Medicus'a kabul ettirilmesinin o kadar zor bir iş olmadığını düşünüyoruz.

Yayıncılığımızda, iki sorunu net bir şekilde ortaya koymaya çalıştık: (i) Ülkemizde yayınlanan dergilerle ilgili olarak neler, hangi nedenlerle gerektiği gibi yapılamamaktadır? (ii) Uluslararası standartlar ışığında, derginin niteliğini yükseltmek için neleri standart olarak uygulamamız gerekir? Bu iki sorun hiç şüphesiz aynı bütünün iki ayrı yüzüdür. Birincisi yapılan yanlışları görüp anlamamızı, ikincisi yayınlanan dergilerin niteliğini yükseltebilmemizi sağlamaktadır.

Organizasyon yetersizliği

Dergilerimizin ilerleyebilmesinin önündeki en büyük engelin organizasyon yetersizliği olduğunu söyleyebiliriz. Yayın sürekliliğini güvenceye alacak sağlam ve sağlıklı bir altyapı bulunmuyorsa, dergilerimizin elde ettiği kazanımlar kalıcı olamamaktadır. Index Medicus tarafından kabul aşamasına kadar gelip, sonra bu mevziyi koruyamayan birçok dergimiz vardır. Aşağıdaki tabloda bazı dergilerimizin Medline’da hangi yıllar arasında görüldüğü ve belirtilen yıllar arasında, bu dergi adı altında kaç adet yayının dizinlendiği verilmiştir (Tablo 1). Dergilerimiz açısından Index Medicus gibi bir mevzinin korunamamasının, ekonomik nedenler de dahil, kabul edilebilir hiçbir haklı gerekçesinin olamayacağını düşünüyoruz. Bir derginin Index Medicus’ta ülkemizi temsil etmesinin mutlaka sürdürülmesi gerekmektedir.

Tablo 1– Index Medicus’ta dizinlenmesi sona eren dergilerimiz (PubMed’den taranmıştır).

Dergi adı	Index Medicus yılları	Son cilt no	Dizinlenen yayın sayısı
Nüfusbilim Dergisi	1998-1981	Cilt 20	87 (Kesintili)
Journal of Marmara University Dental Faculty	1997-1990	Cilt 2	83 (Kesintili)
Ankara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi	1990-1985	Cilt 17	305
Türk Ortodonti Dergisi	1990-1989	Cilt 3	72
Türk Hemsireler Dergisi	1988-1970	Cilt 38	171 (Kesintili)
Acta Reproductiva Turcica	1987-1980	Cilt 8	11 (Kesintili)
New Istanbul Contribution to Clinical Science	1982-1965	Cilt 13	118 (Kesintili)
Türk Hijyen ve Tecrübi Biyoloji Dergisi	1978-1965	Cilt 38	191
Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi	1977-1975	Cilt 37	42
İstanbul Üniversitesi Dişhekimliği Fakültesi Dergisi	1974-1967	Cilt 5	204
Dentoral (İstanbul)	1974-1969	Cilt 5	121
Türk Tıp Derneği Dergisi	1974-1973	Cilt 40	23
Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası	1973-1965	Cilt 39	405
Tıp Fakültesi Mecmuası (İstanbul)	1969-1965	Cilt 32	260

(10’den az yayının dizinlendiği dergiler tabloya alınmamıştır. Türk Hijyen ve Tecrübi Biyoloji Dergisi ile Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi; Türk Tıp Derneği Dergisi ile Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası aynı dergilerdir.)

Ülkemizde yayınlanan süreli tıp dergisi sayısının yeterli olmadığını söyleyemeyiz. ULAKBİM 2002 Yılı Tıp Veri Tabanında İndekslenen Dergi Listesi’nde 43 adet dergi yer almaktadır. Bunların çoğu tıp alanında ana branş dergileridir. Bazı ana branş dergilerinin ise henüz Türk Tıp Dizini’nde bile yer almadığını görüyoruz. Öte yandan, üniversitelerimizin tıp fakültelerince çıkarılmakta olan dergiler de oldukça önemli sayıdadır ve çoğunun yayına başlangıcı 10-20 yıl öncesine dayanmaktadır. Tıp

fakülteleri dergileri arasında da Index Medius'ta dizinlenen dergi bulunmamaktadır. Ayrıca, tüm tıp dallarını içine alan genel bir tıp dergisi de Index Medicus'ta yoktur. TÜBİTAK tarafından yayınlanan "The Turkish Journal of Medical Sciences" adlı dergimizin Index Medicus'ta niye yer almadığını bilmiyoruz. Sonuç olarak, şu anda Index Medicus'ta dizinlenen dergilerimizin sayısı (Tablo 2) ne nüfusumuzla, ne üniversitelerimizin sayısı ve niteliğiyle, ne de süreli dergi yayıncılığında biriken tecrübemizle orantılı görünmemektedir.

Tablo 2– Index Medicus'ta dizinlenmesi süren dergilerimiz

Dergi adı	Index Medicus başlangıç yılı	Son cilt no	Dizinlenen yayın sayısı
The Turkish Journal of Pediatrics	1964	Cilt 44	1525
Ulusal Travma Dergisi	2000	Cilt 9	157
Anadolu Kardiyoloji Dergisi	2002	Cilt 2	122
Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica	2002	Cilt 36	83
Kulak Burun Boğaz İhtisas Dergisi	2002	Cilt 10	64

Yayıncının rolü

Ekin Tıbbi Yayıncılık olarak ülkemizdeki dergi yayıncılığına kazandırmak istediğimiz özellik, dergilerin altyapısından kaynaklanan eksiklikleri belirleyerek, bunları dergi yönetimi ile mümkün olduğunca bütünleşerek tamamlamaya çalışmaktır. Bu alanda yayıncı olarak, dergi yönetiminin onayı ve bilgisi içinde, yayın sürecinde bilgi ve deneyimimizin yettiği tüm işleri üstlenebiliyoruz. Dikkate aldığımız nokta, derginin niteliğini yükseltmek için neleri standart olarak uygulamamız gerektiğidir. Dergi yayımına katkımız, dergi yönetimi tarafından yazılara yayın kararı verildikten sonra başlayabildiği gibi (Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica), dergi yönetimiyle tümüyle bütünleşebildiğimiz durumlarda, yazıların gönderilmesinden itibaren yayın sekreterliğinin üstlenilmesi ile de başlayabilmektedir (Kulak Burun Boğaz İhtisas Dergisi, vb.).

Yayınladığımız ve Index Medicus'ta kabul edilen dergilerde, yayıncı olarak bizim en başarılı olarak gerçekleştirdiğimizi düşündüğümüz nokta, bu dergilerin "vitrinlerini" her bakımdan düzenlemek ve iyileştirmektir. Bu katkımızın ne olduğu en iyi, Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica dergisinin Editörü Sayın Ünal Kuzgun'un, derginin Index Medicus'a alınmasının öğrenilmesinden sonra yazdığı editör yazısının girişinde ifadesini bulmaktadır:

"Yaz döneminin bitiminde 4. sayımızla sizlerle buluşurken sizlere çok sevindirici bir haber iletmenin mutluluğunu yaşıyoruz. Yıllardan beri süregelen uğraşlar sonunda, dergimiz Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica Index Medicus'a ve Medline veritabanına girmeye layık bulunmuştur. On yılı aşkın bir süredir devam eden çabalar sonucu bu sağlanabilmiştir. 1992 ve 1995 yıllarındaki iki başvurmuzda, dergimiz Index Medicus için yeterli bulunmamıştı. 2000 yılı başında derginin teknik koşullarını NLM'nin (National Library of Medicine) gerektirdiği düzeye çıkaracak bir dizi değişiklikler yapılmıştır."

Söz konusu derginin kabul edildiğini belirtir mektupta dergi hakkında aşağıdaki ifadeler yer almaktadır.

“Your journal, Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica, was reviewed by the committee this month and received a score between 3.5 and 3.9, the equivalent of “very good”.

Dergi yayınına katkımızın çok büyük bölümü, yayın kararı verilen yazıların hazırlanması aşamasında olmaktadır. Dergide yayınlanacak her yazı aşağıdaki noktalar açısından kontrol ve değerlendirmeden geçirilmekte ve yazının belirlediğimiz standartlara uygunluğu sağlanmaktadır.

- a) Yazının dil ve anlatımında yapılan iyileştirmeler (Türkçe veya İngilizce).
- b) Türkçe ve İngilizce özetlerin yazıyı doyurucu bir şekilde yansıtmasının sağlanması. İngilizce özetlerin yeterli ve yetkin bir dil ile yazılması; eksikliklerinin giderilmesi, yanlışlarının düzeltilmesi.
- c) Kaynak yazımlarının kontrolü. Ayrıca, kaynak listesinde bildirilen referansların yazı içinde kullanılıp kullanılmadığının ve bunların yazı içindeki sırasının doğru olup olmadığının kontrol edilmesi.
- d) Yazının Türkçe ve İngilizce başlığının kontrolü, gerektiğinde düzeltilmesi.
- e) Yazar olarak bildirilenlerin sayısının ve kurumlarının/branşlarının yazı kapsamına uygun olup olmadığının ve yazıda etiğe aykırı durum olup olmadığının değerlendirilmesi.

Yazının dil ve anlatımında yapılan iyileştirmeler

Dergilerimize gönderilen yazılar, değerlendirmeci kontrolünden geçtikten sonra bile içinde birçok eksik ve hatalı yanı barındırabilmektedir. Yazıların pek çoğunda dil ve anlatım açısından önemli sorunlar gözlenmektedir. Herşeyden önce Türkçeye özen gösterilmemektedir. Türkiye’de ve Türkçe yayınlanan dergilerde kullanılan dilin temiz, akıcı ve anlaşılır olması dergi yönetimlerinin birinci derecede dikkat edeceği bir nokta olmalıdır. Genel bir sorun olarak kabul etmek gerekir ki, hekimler yazıda kullanmaları gereken dil konusunda ya çok yetersiz düzeyde eğitim almakta ya da böyle bir eğitimi hiç almamaktadır. Ayrıca, ana bilgi kaynakları İngilizce yazılmış olduğundan, bu dilin anlatımı ve kurgusundan çok yoğun olarak etkilenmektedirler. Bu, Türkçe anlatımı önemli derecede bozan bir etkidir.

Dergi yayınlarında kullanılan dil, okuyucu durumda olan hekim kitesini doğrudan etkilemektedir. Dili yeterli olmayan bir dergi, hekimler önünde, özensiz, yanlış ve yabancı dilden sözcüklerin gereksiz yere kullanıldığı kötü bir örnek oluşturmaktadır. Öte yandan, yazının anlatımının da bozuk olması, okurları yazılardan soğutmakta ve uzaklaştırmaktadır. Bir başka anlatım bozukluğu da yazılarda gereksiz sözcük ve dolaylı anlatımların yaygın olarak kullanılmasıdır. Yazıların yayına hazırlığı sırasında, anlatım dilinde yaptığımız düzenlemelerle yazı içinde kullanılan toplam sözcük sayısının %10'lara yaklaşan oranda azaldığını görüyoruz. Aşağıda verilen birkaç örnek, düzeltilmemiş olsa, dergide okuyacağımız cümleler olacaktır.

Yazarın bozuk ifadesi: “Uygulamadaki kolaylık, daha erken iyileşme süresi ve düşük maliyet nedeniyle olgumuzda rekonstrüksiyon uygulamadık.” (*Uygulaması kolaysa, daha erken iyileşiyorsa ve daha düşük maliyeti varsa neden rekonstrüksiyon uygulanmasın.*)

Düzeltilmiş şekli: “Uygulamayı zorlaştırıcı, iyileşme süresini uzatıcı ve maliyeti artırıcı özelliklerini dikkate alarak olgumuzda rekonstrüksiyon uygulamadık.”

Yazarın bozuk ifadesi: “Rekonstrüksiyonun yapılmadığı olgularda; kozmetik problemler, cilt ülserleri, midtarsal (özellikle talonaviküler) subluksasyonlar gibi sekonder gelişen deformiteler ve bağımsız yürüme için basit de olsalar bazı ortezlere ihtiyaç duyulması, karşılaşılan başlıca sorunlardır.” (*Nelere ihtiyaç duyulmakta?*)

Düzeltilmiş şekli: “Rekonstrüksiyon yapılmayan olgularda karşılaşılan başlıca sorunlar, cilt ülserleri, midtarsal (özellikle talonaviküler) subluksasyonlar gibi deformitelerin ve kozmetik sorunların ortaya çıkması ve bağımsız yürüme için bazı ortezlerin gerekmesidir.

Yazarın bozuk ifadesi: “Yaralanma nedeni dört hastada araç içi, iki hastada araç dışı olmak üzere tüm hastalarda trafik kazası olarak belirlendi.” (*Toplam 18 sözcük*)

Düzeltilmiş şekli: “Yaralanma nedeni tüm hastalarda (4 hastada araç içi, 2 hastada araç dışı) trafik kazası idi.

Dergi içinde yer alan yazıların, bu yazıları okuyan hekimler için olumlu örnek oluşturması gereğinden hareketle, hazırladığımız dergilerin tümünde, öz ve konu değişikliğine yol açmayacak şekilde, yoğun ve ayrıntılı bir dil düzeltmesine gidiyoruz. Bu iyileştirme, dergi ayırımı gözetilmeden tüm yazılarda mutlaka yapılmaktadır. Yayın için dizilen yazılar, yapılan düzeltmelerle beraber PDF formatlı dosya şeklinde yazarlara gönderilmekte, bunların incelenmesi, kontrol edilmesi istenmektedir. Bu aşamada yazarlara, düzeltme sırasında yapmış olduğumuz değişikliklerin uygun olmayabileceği hatırlatılmakta, yazıların bu nokta akılda tutularak okunması gerektiği belirtilmektedir. Yazı dilinin iyileştirilmesinin, derginin diline katkısının yanı sıra yazarları eğitici bir özelliğinin de olduğunu düşünüyoruz.

Dergide İngilizce olarak yayınlanacak yazılar da, bazen yeniden yazılmış gibi değişiklik ve düzeltme geçirmektedir.

Türkçe ve İngilizce özetler

Özetler, yazarlar tarafından genellikle yazının kısaca tanıtılması olarak anlaşılmaktadır. Hatta birçok yazar yazının bu şekilde tanıtımını bile gereksiz görmekte, özellikle olgu bildirilerine ait özetlerde olgudan hiç bahsetmeyip, literatür bilgilerine yer vermektedir. Ayrıca, İngilizce özetlerin dili de yeterli olmamakta ve çok büyük yanlışlar içerebilmektedir.

Yaklaşımımız, bilimsel bir yayın organında özetlerin yazıyı kısaca tanıtmaya amacıyla yazılmaması gerektiği şeklindedir. Sözkonusu yayından yararlanıp yararlanmayacağına karar verirken araştırmacıların hangi bilgileri arayacağı dikkate alınmalıdır. Özetlerin ana amacı, araştırmacılara yayını tanıtmaktır. Bu nedenle, yazıları yayın için hazırlarken en çok özeni özetlere verdiğimizizi söyleyebiliriz. Olgu bildirilerinde literatür bilgisi sunan özetleri kabul etmeyip, yazarlardan özetleri olgu ağırlıklı olarak tekrar yazıp göndermelerini istiyoruz. Özetlerin, yöntem ve bulgular bölümünde önemli noktaları mutlaka içermesine dikkat ediyoruz. Bazı yayınlarda özetleri düşündüğümüz şekle getirebilmek için harcadığımız zaman, yazarların o özetleri yazarken harcadıkları zamandan üç-dört kat fazla olabilmektedir.

Kanımızca özetler, Index Medicus için birinci sırada önem taşıyan bir ölçüttür. Index Medicus'a başvuruyu düşünen dergilerin en büyük önemi özetlere vermeleri yerinde olacaktır. Ulusal sınırların dışına çıkmak isteyen bir dergide, İngilizce özetler yayınları tanıtacak bilgileri yeterince içermiyorsa, derginin Index Medicus'ta dizinlenme şansı büyük ölçüde azalmış demektir.

Index Medicus'ta dizinlenen bir dergimizde yer alan bir yazının İngilizce özetinde ilk bakışta görülebilen hatalar (Sadece hatanın görüldüğü yer verilmiştir.):

Background: Supracondylar fractures Methods: **Fifty**-three (41 boys and 12 girls) displaced supracondylar humerus fractures were treated We evaluated the results of patients according to Flynn's **criteria**s. Results: The **ratio** of poor results ofwere 28.6%, 14.3% and 12.8%, respectively. Conclusion: The **data**s in our study show that results in **the most poorest** outcome in the treatment of

Yazıda bildirilen kaynakların kontrolü

Denetim ve kontrolü iyi yapılmayan dergilerde kaynakların yazımı ve yayını tam bir felakettir. İngilizcesi bozuk olduğu için yurtdışından geri gönderilmiş bir yayında, editörün uyarıları arasında kaynaklarda yazarın adının yanına adresinin de yazılmış olduğu uyarısına rastlayan oldu mu bilmiyoruz; ancak, biz rastladık. Ülkemizde kaynak yazımına özen ve dikkat gösteren yazar sayısı gerçekten çok azdır. Özellikle üniversite ve hastanelerin yayınladıkları dergilerin çoğunda, yazı içindeki kaynak listesi, büyük bir olasılıkla yazar tarafından gönderildiği şekilde yayınlanmaktadır. Önemli dergilerimizde bile kaynak yazımında çok büyük yanlışlar yapılmaktadır.

Yayın hazırlığı sırasında, Internet sayesinde Medline'dan ulaşılabilecek tüm kaynakları bularak kontrol ediyoruz. Yararlanılmamış kaynak kullanımını ve kaynakların başka yazıların kaynak listesinden "kaydırılmasını" önlemek için, şüphe uyandıran kaynakların ilk sayfaları yazardan istenmektedir. Ayrıca, kaynak listesinde belirtilen kaynakların yazılar içinde kullanılıp kullanılmadığı ve sıralamanın doğru yapıp yapılmadığı da kontrol edilmektedir. Bu denetimimiz sırasında, yazı içinde yanlış sırada gösterilen ya da gösterilmesi unutulmuş kaynaklarla karşılaşmamız hiç de seyrek olmamaktadır. Aşağıdaki örnekler, kaynakların yazarlar tarafından ne şekilde kullanıldığı konusunda bir fikir verebilir.

(a) Yazardan kaynak konusunda istediğimiz düzeltme:

"4. sayfada yazı içinde işaretlenen cümle için kaynak gösteriniz. Ayrıca, yazıda isimleri geçen, ama kaynaklar içinde yer almayan S.....(A), C....(B), B. (C) gibi yazarlardan bahsedilebilmesi için bunlara ait yayınların da kaynak listesinde olması gerekir. Lütfen bunlara kaynak gösteriniz ya da bunları yazıdan çıkarınız."

Yazarın verdiği yanıt:

"İlgili kısımlar yazıdan çıkartılabilir."

(b) Yazardan kaynağı doğrulaması isteniyor - I:

"14 no kaynak Medline'da doğrulayamayacağımız tarihe ait. Yazarlar tarafından bildirilen kaynaklarda yanlış bilgilerin dergimiz sayfalarında görünmesini engellemek için bazı kaynakların ilk sayfalarının fokokopilerini yazarlardan istiyoruz. Sizden de bu kaynağın ilk sayfasının fotokopisini fakslamanızı rica ediyoruz. Bu kaynaktan direkt olarak

yararlanmama söz konusuysa, yazıdan çıkarınız. Doğrulanmayan kaynaklar yazara bir daha duyurulmadan tarafımızdan yazıdan çıkarılmaktadır.

Yazarın verdiği yanıt:

“14 nolu kaynak çıkartıldı. 15 nolu kaynak 14 numara olarak değiştirildi.”

(c) Yazardan kaynağı doğrulaması isteniyor - II:

“8 ve 9. kaynakların asılları İngilizce dışında bir dilde olduğu için, bu kaynaklardan doğrudan yararlanmama olasılığından dolayı sonlarına [Abstract] ifadesi eklendi. Bu kaynakların ilk sayfalarının fotokopilerini göndermeniz halinde eklenen ifade çıkarılacaktır.

Yazarın verdiği yanıt:

“Bu kaynakların özetinden yararlanılmıştır. [Abstract] eki kalabilir.”

PubMed’in rahat kullanılabilirliği ile, dergiler açısından yabancı kaynakların kontrolü son derece kolaylaşmış bulunmaktadır. Index Medicus’a başvuracak dergilerin kaynaklarda görülebilecek hataları kesinlikle temizlemeleri gerekmektedir.

Yazının Türkçe ve İngilizce başlıklarının kontrolü

Yazıların başlıkları genellikle doğru olarak yazılsa da, yayın hazırlığı sırasında başlıklar konusunda uyanıklığın yitirilmesi çok kötü ve anlamsız başlıkların dergilerde görünmesine yol açmaktadır. Dergi yönetimleri ve yayıncıları Türkçe ve İngilizce başlıkların kontrolünü ayrı ve özel bir iş olarak görmelidir. Türkçe başlıklarda anlamın karışık olmaması, konu ile ilgili ve kısa olması sağlanmalıdır. İngilizce başlıkların ise acemice ve yetersiz İngilizce ile yazılması dergilerin Index Medicus hedefinde sorun yaratabilecektir.

PubMed kayıtlarında bir dergimizin başlıklarında gözlediğimiz hatalar, dergi ile ilgili her aşamada ayrıntıya verdiğimiz önemin ne derece gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

(a) Bir dergimizde hatalı yazı başlığı (PubMed’den): Prognostic factors **effecting** mortality in traumatic **diaphragma injury**

Düzeltilmesi gereken sözcükler: affecting / diaphragmatic / injuries

(b) Bir yayının PubMed’de gördüğümüz başlığı: The comparison of the results of the conservative treatment between isolated solid organ injuries and those injuries associated with extraabdominal injuries after blunt abdominal trauma *between isolated solid organ injuries and those injuries associated with extraabdominal injuries after blunt abdominal trauma*

(c) PubMed’de gördüğümüz başka bir başlık: Epidemiologic evaluation of trauma cases admitted to a pediatric emergency service *epidemiologic evaluation of trauma cases admitted to a pediatric emergency service epidemiologic evaluation of trauma cases admitted to a pediatric emergency service*

(d) Bir dergimizde kullanılan Türkçe başlıkta İngilizcenin etkisi: *Havayolu obstrüksiyonu ve büyüme geriliğine yol açan yenidoğanın vallekula kisti*

Doğrusu: *Yenidoğanda havayolu obstrüksiyonu ve büyüme geriliğine yol açan vallekula kisti*

(e) Tarafımızdan düzeltilen bir yazı başlığının düzeltmeden önceki hali: (Türkçe) “Karpal tünel sendromu cerrahisi revizyonu. Başarısızlık nedeni nüks mü?” (İngilizce) “Revision of failed carpal tunnel syndrome surgery: Is it recurrence?”

Düzeltildikten sonraki başlık: (Türkçe) “Karpal tünel sendromu cerrahisinde başarısızlık nedenleri ve revizyon sonuçları.” (İngilizce) “Analysis of the causes of failure in carpal tunnel syndrome surgery and the results of reoperation.”

(f) Tarafımızdan düzeltilen bir yazı başlığının düzeltmeden önceki hali: (Türkçe) “Orofarenksdeki Candida kolonizasyonunun Blom-Singer ses protezi üzerindeki Candida kolonizasyonuna ve protezin ömrü üzerine etkisi.” (İngilizce) “The effects of fungal colonization of oropharynx on fungal colonization of Blom-Singer voice prostheses and average prosthesis lifetime.”

Düzeltildikten sonraki başlık: (Türkçe) “Orofarenkste ve Blom-Singer ses protezi üzerinde üreyen Candida kolonizasyonu arasındaki ilişki ve bunun protez ömrü üzerine etkisi.” (İngilizce) “The relationship between the presence of Candida colonization in oropharynx and on the Blom-Singer voice prosthesis and its effect on the length of prosthesis use.”

Bildirilen yazar sayısı ve etiğe aykırılık sorunu

Yazarlık

Dergilerimize gönderilen bazı yazılarda belirtilen yazar adı sayısındaki aşırılığın, derginin saygınlığını zedeleyici çok önemli bir unsur olabileceği zaman zaman dikkatlerden kaçmaktadır. Dergi yönetimlerinin yazarlıkla ilgili suistimalleri görüp önlemede etkin olmaları gerekmektedir.

Hiç şüphesiz, olabilecek tüm suistimallerin önlenmesi olanaklı değildir. Bu durumda derginin gerektiğinde kendini savunabilmesi için, yazarlara yazarlık haklarını hatırlatıcı bir form imzalatmaları yerinde olacaktır.

Biz, her yayın öncesi yazarlardan istediğimiz imzalı açıklama ve formula her bir yazarın yazıya katkısının ne olduğunun açıklanmasını şart koşuyoruz. Derginin dikkatli ve uyanık tutumunun bilinmesi sayesinde, olası suistimallerin bir ölçüde azaltılabileceğini düşünüyoruz. Bazı durumlarda da (özellikle olgu sunumlarında) yazarları uyarıyoruz.

(a) Yazar sayısı üzerine yaptığımız uyarı: “Yazı için gösterilen 6 yazar adı bu olgu için çok fazladır. Bu durum yalnızca dergimizin itibarı açısından değil, yazarlar açısından da günün birinde yarardan çok zarar getirebilir. Ekte göndermiş olduğumuz yazar formunda bu yazarların katkılarını ayrı ayrı açıklamanız gerekecektir. Bunları göz önüne alarak yazar sayısını 4’ten fazla olmamak üzere azaltınız.”

Yazarın bir ölçüde itiraf anlamına gelen açıklaması: Yazarların katkılarını açıklamak istiyorum. Hasta (A) tarafından’ye (B) gönderildi. Hastanın takibini (B) ve ben (C) beraber yaptık. Daha sonra yayınlamaya karar verince (D) ile beraber literatürleri inceleyerek yayın metnini yazdık. (E) ve (F) son düzeltmelerde yardımcı oldu. Gerekiyorsa E ve ve F’yi çıkarabiliriz.

(b) Yazar hakkının çiğnenmesi üzerine yaptığımız uyarı: “Cerrahi ile ilgili yanları ve açıklamaları oldukça fazla olan bir yazıda yazar olarak da bir cerrahın adının bildirilmesi gerekir. Yazınıza lütfen cerrahi süreçte yer alan bir yazar adı ekleyiniz.

Yazarın yanıtı: “İki yazara, bir yazar eklendi (2. yazar olarak).”

(c) Yazar hakkının çiğnenmesi üzerine yaptığımız bir başka uyarı: “Yazı sonunda tüm MRG verilerini yorumladığından dolayı teşekkür ettiğiniz uzman radyolog yazar olarak bildirilmeliydi. Bu noktayı değerlendirirken “Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals Updated May 1999” adlı belgeden “Yazarlık” başlığı altında tanımlanan kriterleri dikkate almanızı rica ediyoruz: *Authorship credit should be based only on substantial contributions to 1) conception and design, or analysis and interpretation of data; and to 2) drafting the article or revising it critically for important intellectual content; and on 3) final approval of the version to be published. Conditions 1, 2, and 3 must all be met.*”

İlk verdiği yanıtta yazar, bir yandan sözkonusu kişinin yazarlık hakkını satır arasında itiraf ederken, diğer yandan yazarlık konusunda bilgisinin yeterli olmadığını ortaya koyuyor: “Authorship öneriniz için teşekkürler, ancak koşulları okuyunca Radyoloji Uzmanı’yi yazarlar arasına almayıp teşekkür etmekle doğru yaptığımı daha iyi anladım. “Conditions 1, 2, and 3 must all be met.” Dr.’u yalnızca “interpretation of data” bölümüne yardımcı olduğu için yazar olarak sıralamak doğru olmayacaktır. Zaten ‘Bu çalışmanın yapılmasında büyük yardımlarını gördüğümüz...’ diye de yardım konusunu belirtmişim.”

İkinci uyarıdan sonra yazarın yanıtı: “Dr.’u “Yazarlar” arasına üçüncü sıraya almak ve yazının sonundaki teşekkürü kaldırmak uygun olacaktır.”

Dergi yönetimlerinin konu üzerinde gösterecekleri titizliği ve dikkati izleyenler, yazar bildirim konusunda daha dikkatli davranacaklardır. Yazar sayısı ve bildirilen branşların denetimi, dergiye olduğu kadar yazarlara da yararlı olabilecek bir uygulamadır. İleriki dönemlerde akademik

yükseltmelerde, doçentlik sınavlarında ve şeffaf “akreditasyon” işlemlerinde yazarlık rolü de gündeme gelebilecek ve yazardan kendini savunması ve çalışmadaki katkısını ikna edici bir şekilde açıklaması istenebilecektir. Önlenebilecek yanlışlıkların ve suistimallerin önemi yazarlar tarafından da o zaman daha iyi anlaşılacaktır.

İlgi çakışması (conflict of interest)

Ülkemizde henüz fazla tanınmayan bir uygulama olmasına rağmen, yazıların bilimselliğini gölgeleyen her türlü ilgi çakışması, dergilerin şimdiden dikkate almaya başladıkları bir nokta olmalıdır.

Herhangi bir yazıda, yayının değerlendirme kurulunda yer alan bir danışman ve yayın sürecinde rol alan yayıncı, yazar(lar), değerlendirmeci ve editör, kararlarını uygunsuz şekilde etkileyebilecek çalışmaların içindeyse ya da bu tür çalışmalarla ilişkisini sürdürüyorsa, kararlarının tarafsız olup olmadığına ve konumunun bu kararlar üzerinde etkili olup olmadığına bakılmaksızın, bu kişi ve kişiler için ilgi çakışması (conflict of interest) durumu ortaya çıkmaktadır.

En önemli ve bariz çakışma alanları olarak, kendi adına veya yakın aile bireyleri aracılığıyla, şirketlerle ve iş dünyasıyla mali ilişkilerde (kurumlarda çalışma, danışmanlık, hissedarlık, onursal üyelik, bilirkişilik, vb.) bulunması sayılabilir. Kişisel veya çıkar ilişkileri, akademik yarış ve rekabet, entellektüel hırs, vb. nedenler de çakışma alanları olarak kendini göstermektedir. Yazıların değerlendirilmesi ve yayın sürecinde görev alanlar ve bu yazıların hazırlanmasında sorumluluk üstlenen yazarlar, çalışmanın tarafsızlığı ile ilgili bilinmesi gereken herhangi bir mali ya da diğer çakışma ve ilgi alanlarını önceden açıklamak zorundadırlar.

Bilimsel yayının bağımsızlığına ve nesnelliğine gölge düşürebilecek ilgi çatışmalarının yoğunlaştığı alanlar ülkelerin içinde buldukları duruma göre de değişiklikler gösterebilmektedir. Dergi yönetimlerinin ağırlıklı olarak üzerinde durması gereken nokta, bazı yazarlara akademik yarışta haksız kazanç sağlamak için, gönderilen yazılarda yazar sayısının şişirilmesi ya da tersi bir uygulama olarak, yazarlık hakkı bulunabilecek kişilerin bu haklarının bazı yazarlar lehine çiğnenmesidir. Yazı ile direkt ilişkili olmayabilecek bir branştan ya da farklı kurumlardan bildirilen yazar adı veya adları ilk suistimal alanını; çalışma kapsamıyla tam olarak uyuşmaz görünen tek yazarlı ya da az sayıda yazarın bildirildiği bir yazı da ikinci suistimali akla getirmelidir. Her iki durumda da yazarlardan yayın aşamasında mutlaka sorumluluğun üstlenildiğini bildiren onay yazısı istenmelidir. Index Medicus’a başvuru yapan dergilerde ciddiyet unsurunun değerlendirilmesi aşamasında bu noktaların da göz önüne alındığını düşünüyoruz.

Bilgilendirerek onay alma / Etik kurul onayı

Tüm dergilerin “Yazarlara Bilgi” sütunlarında, deneysel çalışmaların sonuçlarını bildiren yazılarda aşağıdaki cümlelerde belirtilene benzer açıklamalar bulunmaktadır: “(i) Yazıda, çalışmanın yapıldığı gönüllü ya da hastalara uygulanacak prosedür(lerin) özelliği tümüyle anlatıldıktan sonra, onaylarının alındığını gösterir bir cümle bulunmalıdır. (ii) Yazarlar, çalışmanın yapılabilmesi için kurumdan aldıkları Etik Komitesi onayını göndermeli ve bu durumu yazıda belirtmelidir. (iii) Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarda ağrı, acı ve rahatsızlık verilmemesi için neler yapıldığı açık bir şekilde belirtilmelidir.” Bununla birlikte, birçok yazıda değerlendirme aşamasında bile bu tür zorunlu ifadelerin bulunmadığı gözlerden kaçabilmektedir. Yazılarda bu zorunluluğun yerine getirilip getirilmediği yazının yayınından önce mutlaka özel olarak dikkate alınmalı ve yazarlardan bu tür eksiklikleri gidermeleri istenmelidir.

Sonuç olarak, dergilerimizde yayınlanmaya aday yazıların bilimsel değer açısından incelenmesinin yanı sıra, yukarıdaki noktalardan da ciddi bir denetimden geçirilmesi ülkemizdeki süreli tıp yayıncılığı için ciddi kazanımlar getirecek, dergilerimizin nitelik ve düzeyini yükseltecektir. Önümüzdeki dönemde Index Medicus'a başvurmayı planlayan dergilerimizin, bu noktalar konusunda tümüyle hazırlıklı olmaları, kabul edilme olasılıklarını artıracaktır. Unutmayalım ki, bu aşamada dergiler gereken özelliklerin bulunup bulunmadığını çok kolay değerlendirilebilen dikkatli gözler tarafından incelemektedir. Ayrıca, Index Medicus'a başvurunun sonucu bildirilirken bir derginin niye alınmadığı açıklanmadığından, nelerin olumsuz bir sonuca yol açtığı bilinmemektedir. Bu değerlendirmeden başarıyla geçebilmek için, dergi yönetimlerinin kendi bünyelerinde ve kendi güçleriyle "vitrin" olarak tanımladığımız sorunları aşmaları; bu mümkün olamıyorsa, yayıncı kuruluşlarla mümkün olduğu kadar yakın işbirliği içinde bu sorunların yayıncı tarafından giderilmesini istemeleri gerekmektedir. Ülkemizde yayınlanmakta olan tüm ana branş dergilerinde, Index Medicus aracılığıyla dünyaya duyurulabilecek, ülkemize ait, bilim açısından önemli veya özgün olan bilgiler olmadığı düşünülemez.

Ekin Tıbbi Yayıncılık olarak, şu anda Index Medicus aracılığıyla tüm dünyaya tanıtılan dergilerimizin sayısını ülkemizin nüfusu ve bilimsel birikimi göz önüne alındığında çok yetersiz buluyoruz. Bu sayıyı artırmanın ülkemiz tıp yazınına çok önemli bir hizmet olduğu bilinciyle, bizler de her yıl en az bir dergimizin Index Medicus'a hazır hale getirilmesi işini görev kabul ettiğimizi duyurmak istiyoruz.

Nitelikli dergi, Index Medicus'a girmeye hazır bir dergi anlamına gelmektedir. Ülkemizin de nitelikli dergilere ihtiyacı vardır.

Öneriler

Yazarların yazı yazma alanında yetişmelerinde ve dergilerde gördüğümüz yazım ve ifade kusurlarının biraz daha azaltılmasında, yazıların dergilere gönderilmeden önce tüm yazarlar tarafından **gerçekten** okunmasının sağlanması yararlı bir yöntem olabilir. Biliyoruz ki, yazıların çoğu genellikle tek bir yazar tarafından yazılmakta, diğer yazarların yazı kontrolüne katkıları fazla olmamaktadır. Nasıl ki tüm yazarlar yazının yayınlanmasından belli derecelerde yarar sağlıyorsa, yayından sonra ortaya çıkabilecek herhangi bir uygunsuzluktan da o derece sorumlu olacaklardır.